

**РОЗРОБКА МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ
ДО ВИХОВАННЯ УЧНІВ**

У статті представлено теоретичне обґрунтування системного підходу до розробки методичної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховання гуманних взаємин учнів у лікувально-оздоровчих закладах зони радіологічного контролю.

У сучасних умовах розвитку системи освіти є потреба оновлення підготовки майбутніх учителів. Один із перспективних напрямів підготовки майбутнього вчителя початкових класів до виховання гуманних взаємин учнів у лікувально-оздоровчих закладах зони радіологічного контролю – використання методичної системи в навчальному процесі вищого закладу освіти.

У статті представлено використання системного підходу для обґрунтування розробленої методичної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховання гуманних взаємин учнів у лікувально-оздоровчих закладах зони радіологічного контролю.

Системний підхід набув значного поширення в багатьох сучасних наукових розробках (І.В. Блауберг, В.П. Кузьмін, В.М. Садовський, Б.С. Українцев, І.Т. Фролов, Е.Г. Юдін). У сучасній теорії пізнання поняття "система" є загальнометодологічним. Системний підхід являє собою метод наукового пізнання. Принцип системності, за твердженням В.П. Кузьміна, в загальному вигляді означає, що явище об'єктивної дійсності, яке розглядається з позицій закономірностей системного цілого і взаємодії складових його частин, утворює особливу гносеологічну призму або особливе "вимірювання" реальності. У роботах філософів І.В. Блауберга, В.Н. Садовського, А.І. Уємова, Б.С. Українцева, Е.Г. Юдіна та інших глибоко проаналізовано різноманітні визначення поняття "система", розглянуто специфіку системного дослідження і вимоги, яким це дослідження повинно відповідати, представлено поняттєвий апарат. У публікаціях з цього питання яскраво виражені два напрями: загальнотеоретичний (методологічний) та прикладний, який використовується в дослідженнях конкретних галузей знань (М.М. Амосов, Б.Г. Ананьєв, П.П. Анохін, В.П. Кузьмін).

Вагомими і цінними матеріалами з методології педагогіки є теоретичні роботи Ф.Ф. Корольова, який першим визначив важливість системного підходу до вивчення та практичного впровадження педагогічних явищ. Він виділив у педагогічних системах ознаки, притаманні великим системам: цілісність, взаємозв'язок із зовнішнім середовищем. Цілісність полягає в тому, що частини складної педагогічної системи служать загальній меті. Їх взаємодія та взаємопроникнення – об'єктивна необхідність, яка виключає розрив цих частин. Взаємозв'язок полягає в тому, що зміна одного параметру призводить до зміни інших. Зв'язок із середовищем виражається, на думку Ф.Ф. Корольова, в тому, що педагогічна система – це складова середовища, її елемент, який включає, у свою чергу, елементи більш низького порядку [1].

Ф.Ф. Корольов визначив необхідність використання системного підходу в педагогіці. Пізніше С.І. Архангельський, А.А. Братко, М.С. Дмитрієва, Т.В. Жук, Т.А. Ільїна, Н.Ф. Талізїна показали приклади застосування системного підходу до аналізу педагогічних явищ, але вчені не обґрунтували поняття "педагогічна система", її "компоненти", "зв'язки".

Системний підхід до характеристики педагогічних явищ вимагає: по-перше, розробку поняття "педагогічна система"; по-друге, побудову теоретичної моделі педагогічних систем; по-третє, доведення продуктивності запропонованої теоретичної моделі (тут "працюють" методи математичної статистики).

Педагогічну систему можна визначити як взаємозв'язок структурних і функціональних компонентів, які підпорядковані цілям формування в особистості учня готовності до самостійного, відповідального й продуктивного розв'язання завдань у подальшій системі.

Структурний компонент педагогічної системи – це основні базові характеристики педагогічних систем, сукупність яких, власне, утворює ці системи та відрізняє від усіх інших (непедагогічних) систем.

Проаналізуємо процеси створення педагогічних систем:

1. Педагогічні системи створюються там і тоді, де і коли виникає потреба суспільства у вихованні або навчанні, певної підготовки своїх членів різних вікових категорій. Педагогічні системи різняться між собою цілями, разом з тим їх об'єднує загальна мета – передача знань, досвіду, виховання певних якостей особистості, поведінки, взаємин. Таким чином, педагогічна мета – важливий компонент будь-якої педагогічної системи.

2. Педагогічна система виникає тоді, коли в суспільстві накопичені певні знання, які повинні засвоїти ті чи інші групи людей. Таким чином, знання – важливий компонент будь-якої педагогічної системи.

3. Педагогічна система може виникнути тільки тоді, коли знайдені засоби досягнення певних цілей, тобто повинні бути знайдені засоби, форми і методи педагогічної взаємодії. Отже, наявність специфічних засобів педагогічної комунікації – обов'язковий компонент будь-якої педагогічної системи.

4. Будь-яка педагогічна система може виникнути лише при наявності якогось контингенту людей, які мають потребу в певній підготовці, освіті або вихованні. Очевидно, учні – обов'язковий компонент будь-якої педагогічної системи.

5. Педагогічна система може виникнути лише в тому випадку, якщо є педагоги, які відповідають цілям системи, які володіють засобами комунікації, певними знаннями (в тому числі і психологічними) про об'єкт педагогічної взаємодії. Таким чином, наявність педагогів – обов'язковий компонент будь-якої педагогічної системи.

Усі ці компоненти є необхідними і достатніми для створення педагогічної системи. За умови виключення будь-якого з них системи немає.

Щоб сказати, чим одна педагогічна система відрізняється від іншої або що між ними спільного, треба провести порівняння в п'яти компонентах. Вони різняться цілями, змістом навчально-виховної роботи, засобами педагогічної комунікації, віком, рівнем підготовки та складом учнів, рівнем кваліфікації педагогів.

Педагогічні системи (дитячий садок, школа, ПТУ, технікуми, армія, ВНЗ) – цілісні утворення, які мають свою історію, етапи розвитку, свої традиції, наступність у роботі, взаємодію частин системи.

Кожна з названих педагогічних систем є елементом системи більш високого порядку: дитячий садок – елементарна ланка в системі загальноосвітньої підготовки, загальноосвітня школа – елемент системи професійної підготовки, ПТУ і технікуми – елементи системи середньої технічної освіти. Уся сукупність навчально-виховних закладів, у яку входить складна ієрархія педагогічних систем, утворює систему народної освіти. Кожна педагогічна система включає в себе системи більш низького порядку (ПдС – підсистема): групи дитсадка, класи в школах і ПТУ, курси в технікумах та ВНЗ. Кожна навчальна дисципліна, у свою чергу, може розглядатися як педагогічна система, що входить у систему "клас", "курс".

Ієрархія педагогічної системи не обмежена. У міру розвитку суспільства змінюються, розвиваються і самі педагогічні системи, народжуються нові факультети, курси, нові навчальні дисципліни, кафедри, спеціалізації. Щоб привести систему народної освіти у відповідність до нових вимог, необхідно внести зміни в усі структурні елементи педагогічної системи. Незважаючи на демократизацію управління системи народної освіти в умовах перебудови, проблема контролю, оцінки, удосконалення педагогічної системи не знімається. Більше того, процеси удосконалення системи народної освіти повинні прискорюватися.

Структурні елементи педагогічної системи, сукупність яких утворює наявність педагогічної системи, – це елементи, найбільш чутливі до виникнення та подолання основної суперечності освіти. Приведення їх у відповідність до нових вимог науково-технічного прогресу і дозволяє розв'язати основні протиріччя освіти. Н.В. Кузьміна виділяє їх на основі аналізу історії розвитку освіти в переломні епохи історії суспільства, аналізу нововведень у розвитку освіти видатними педагогами минулого та порівняльного дослідження діяльності педагогів сьогодення.

Отже, педагогічна система утворює п'ять структурних елементів:

1. Цілі (Ц), заради яких вона створюється.
2. Знання (З), які є засобом реалізації очікуваних цілей.
3. Засоби комунікації (ЗК), тобто засоби, методи, форми впливу на учнів, що забезпечують досягнення передбачуваних цілей.
4. Учні (У), заради яких створюється ПС, в особистісній і діяльнісній сферах яких повинні відбутися зміни за час виховання.
5. Педагоги (П) – основні носії знань про Ц, З, С.К, У й про себе, які володіють мистецтвом такої організації навчально-виховного процесу, творчим результатом якого є формування в особистості учня очікуваних якостей.

Деякі дослідники в ролі самостійних компонентів педагогічної системи виділяють ще умови і результат ПС. Умови визначаються цілями, які стоять перед системою, і відповідністю їм змісту, засобів діяльності, кваліфікації педагогів і підготовленості учнів. Результат пов'язано з новоутвореннями в системі знань, умінь, навичок, світогляду, особистості учнів. Кузьміна Н.В. називає цей результат психологічним, який залежить від навчальних планів, програм, підручників, навчальних посібників, книжок, також від якості уроків, лекцій, семінарських, практичних занять.

Кожна педагогічна система розрахована на певний строк функціонування, тобто на цикл навчання. У процесі досягнення цілей носіями структурних компонентів системи стають люди, у діяльності яких структурні компоненти вступають у складну взаємодію, утворюючи тим самим функціональні компоненти ПС.

Функціональні компоненти педагогічної системи – це стійкі базові зв'язки основних структурних компонентів: між вихідним станом структурних елементів ПС і кінцевим передбачуваним результатом. У педагогічних системах виділяються аналітичний, проєктивний, конструктивний, комунікативний, організаторський функціональні компоненти.

Функціональні компоненти характеризують педагогічну систему в дії, коли кожен з виділених структурних компонентів у колективній, груповій, індивідуальній діяльності вчителів або студентів входить у нові відносини з іншими та підпорядковує їх взаємодію собі. Кожен із функціональних компонентів має свою специфіку у педагогічному процесі. Функціональні компоненти перебувають у тісному взаємозв'язку, спільному для всіх учасників педагогічного процесу.

Виділяючи педагогічну систему, треба вирішити, що є ціле (система) і частина, тобто підсистема (ПдС). Крім того, потрібно з'ясувати, з якими структурними і функціональними компонентами педагогічної системи вона пов'язана і як виміряти ці прямі й обернені зв'язки. У ролі цілісної педагогічної системи можна розглядати систему народної освіти і частину її (ПдС) – систему професійної підготовки. У свою чергу, в ролі цілісної ПС можна розглядати всю систему навчання і виховання і її підсистему (ПдС) – виховання гуманних взаємин учнів початкових класів у лікувально-оздоровчих закладах зони радіологічного контролю [2: 4].

Структурні та функціональні елементи педагогічної системи – це елементи найбільш значущі, які зумовлюють досягнення очікуваного кінцевого результату: що повинно бути закладено в самій педагогічній системі, у всіх її підсистемах, щоб кінцевий і проміжний результати були позитивними.

Таким чином, методичну систему, яка є підсистемою педагогічної, ми розглядаємо як взаємозв'язок структурних і функціональних компонентів, що підпорядковані цілям формування в особистості учня

готовності до самостійного, відповідального й продуктивного розв'язання завдань у майбутній життєдіяльності, а гуманні взаємини учнів та підготовку студентів до виховання гуманних взаємин як певні системи, які мають кінцеву множину характеристик, визначені функції, цілі, склад, структуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Королев Ф.Ф. Системный подход и возможности его применения в педагогических исследованиях // Советская педагогика. – 1970. – № 9. – С. 103 – 106.
2. Кузьмина Н.В. (Головка-Гаршина). Предмет акмеологии. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: Политехника, 2002. – 189 с.

Матеріал надійшов до редакції 10.10.2005 р.

Москвина Т.Ф. Разработка методической системы подготовки студентов педагогических факультетов к воспитанию учеников.

В статье представлено теоретическое обоснование системного подхода к разработке методической системы подготовки будущих учителей начальных классов к воспитанию гуманных взаимоотношений учеников в лечебно-оздоровительных учреждениях зоны радиологического контроля.

Moskvina T.P. Working out Methods to Train Students of Pedagogic Disciplines for Educating Pupils.

The article explains the appropriateness of applying comprehensive approach towards elaboration of methods to train prospective junior classes students to develop humane relationships among students who suffered from Chernobyl disaster.